

PORADŇA PRE OBČIANSKE A ĽUDSKÉ PRÁVA

VÝROČNÁ SPRÁVA
2007 – 2008

Občianske združenie
Poradňa pre občianske a ľudské práva
Krivá 23
040 01 Košice
Slovenská republika

Tel.: +421 – 55 – 68 06 181

Fax: +421 – 55 – 68 06 180

Mobil: +421 – 908 – 69 55 31

+421 – 949 – 33 83 96

E-mail: poradna@euroweb.sk

Web: www.poradna-prava.sk

IČO: 37 86 72 70

Bankové spojenie: OTP Banka Slovensko, a.s. číslo účtu : 55 19629/ 5200

© Poradňa pre občianske a ľudské práva, 2008

Publikácia neprešla jazykovou úpravou.

Všetky práva vyhradené.

■ Poslanie Poradne

Poradňa pre občianske a ľudské práva (ďalej "Poradňa") je mimovládna nezisková organizácia, založená v roku 2002, so sídlom v Košiciach. Jej činnosť sa zameriava na ochranu ľudských práv v Slovenskej republike s dôrazom na ochranu práv menšín a ochranu pred diskrimináciou.

Od svojho vzniku venuje Poradňa veľkú pozornosť predovšetkým otázkam diskriminácie rómskej etnickej skupiny v rôznych oblastiach života, najmä v prístupe k službám, zamestaniu, bývaniu, vzdelaniu a k zdravotnej starostlivosti, ochrane reprodukčných práv a špecificky téme násilných a vynútených sterilizácií rómskych žien.

Poradňa vykonáva prieskumné a monitorovacie aktivity v oblasti výskytu diskriminácie, navrhuje a pripomienkuje príslušné legislatívne opatrenia a uskutočňuje vzdelávacie aktivity pre laickú i odbornú verejnosť a mimovládne organizácie v oblasti ochrany pred diskrimináciou. Poradňa dlhodobo poskytuje bezplatné právne poradenstvo a v niektorých prípadoch sprostredkováva právne zastupovanie aj v konaniach pred súdmi v prípadoch diskriminácie. V súčasnej dobe Poradňa poskytuje zastupovanie v 24 prípadoch na slovenských súdoch, vrátane Ústavného súdu a na Európskom súde pre ľudské práva v Štrasburgu.

■ Slovo na úvod

V období, ktoré pokrýva táto výročná správa, vstúpila Poradňa už do siedmeho roku svojej činnosti. Počas tohto obdobia sme prešli veľký kus cesty a uskutočnili celý rad aktivít, ktoré prispievajú k budovaniu právneho štátu na Slovensku a presadzujú princípy spravodlivosti a rovnosti pre všetkých. Avšak pri pohľade späť vidíme aj veľa prekážok a ťažkostí, ktoré musíme neustále zdolavať. Budovanie spravodlivej a otvorenej spoločnosti, v ktorej sú dodržované ľudské práva bez ohľadu na rasu, farbu pleti či pohlavie, je ťažkou úlohou. V tomto ohľade musím vyzdvihnúť neuveriteľné odhodlanie a zápal všetkých členov, členiek, spolupracovníkov a spolupracovníčok Poradne, ktorí sa nenechajú odradiť prekážkami a veria, že naše ideály rovnosti pred zákonom a rovnosti príležitostí je možné presadiť v praxi.

Vďaka svedomitej a usilovnej práci sme dosiahli v danom období niekoľko významných výhľadov v prípadoch diskriminácie Rómov a Rómiek v prístupe k službám. Prípady iniciované klieťmi a klientkami Poradne sú na Slovensku stále ojedinelým javom a dá sa povedať, že Poradňa je jedinou organizáciou na Slovensku, ktorá systematicky vedie strategické právne prípady v oblasti rasovej diskriminácie. Naša činnosť tak znamená praktické zavádzanie antidiskriminačnej legislatívy do praxe, vysiela v neposlednom rade verejnosti jasný signál, že diskriminácia sa nevypláca a máva konkrétne dopady a dôsledky.

V danom období sme tiež pokračovali v praktických vzdelávacích aktivitách, ktorými sprostredkujeme naše skúsenosti ďalšej verejnosti, hlavne zástupcom a zástupkyňiam právnických profesií a komunitám. Veríme, že prostredníctvom nich dosiahneme zvýšenie kapacity právnikov a právničiek schopných poskytovať kvalitné zastupovanie v diskriminačných prípadoch a tiež podporíme diskriminované osoby, aby sa nebáli proti diskriminácii brániť aj súdnou cestou.

Naša činnosť sa naďalej zameriava na dosiahnutie odškodnenia obetí praxe násilných sterilizácií a prijatie komplexnej reformy, prostredníctvom ktorej by sa slovenská spoločnosť vyrovnala s touto tragickou súčasťou svojej minulosti a súčasnosti. Aj v tejto oblasti sme dosiahli veľký prielom – prvé vnútroštátne rozhodnutie súdu, ktorým bolo priznané odškodnenie obetí praxe násilných sterilizácií (zatiaľ síce neprávoplatné) a rozhodnutie Ústavného súdu SR o neefektívnom vyšetrení praxe násilných sterilizácií.

Samozrejme, stále ešte ostáva obrovský rozpor medzi právnymi zárukami ochrany ľudských práv a ich presadzovaním v praxi, a to na poli diskriminácie i v oblasti ochrany reprodukčných práv rómskych žien. Ale našou filozofiou ostáva, že nielen cieľ cesty je dôležitý, no i cesta k nemu vedúca. Preto sme vďační za všetky úspechy a prekážky, ktoré nám v našej ceste stoja.

Ďakujeme všetkým, ktorí nás na tejto ceste podporujú.

Barbora Bukovská
Za Správnu radu Poradne

■ Programové aktivity

V období rokov 2007 - 2008 sme nadviazali na aktivity, ktorým sme sa venovali v predošlom období a snažili sa ich čo najefektívnejšie rozvíjať. Naša práca sa koncentrovala predovšetkým do dvoch hlavných oblastí. Významnú pozornosť sme venovali téme diskriminácie rómskeho etnika a odstraňovaniu jej prejavov. Poskytovanie bezplatného právneho poradenstva v otázkach diskriminácie sa stalo neodmysliteľnou súčasťou práce Poradne. V rámci strategickej litigácie sa nám podarilo dosiahnuť významné súdne rozhodnutia vynesené v rámci súdnych konaní v prípadoch diskriminácie, ktoré naše klientky a klienti iniciovali v predošlom období. Pokračovali sme v uskutočňovaní testovacích experimentov, ktoré slúžia na odhalenie praktík diskriminačného konania a na zabezpečenie dôkazov pre prípadné súdne konania. Začali sme sa venovať tiež identifikácii nepriamej diskriminácie, ktorej sa doposiaľ na Slovensku nevenovalo mnoho pozornosti. Vzdelávacie podujatia, ktoré sme v tomto období uskutočnili sa stretli s pozitívnym ohlasom účastníkov a účastníčok a opäť rozšírili okruh ľudí, ktorým súvislosti diskriminácie a ochrany pred ňou, nie sú cudzie.

V oblasti ochrany reprodukčných práv sme pokračovali v našom úsilí smerujúcom k odškodneniu obetí praxe násilných a vynútených sterilizácií rómskych žien. Klientkám, ktoré boli postihnuté touto praxou, sme sprostredkovali právne zastúpenie v konaniach pred slovenskými aj medzinárodnými súdmi. V neposlednom rade sme sa klientkám snažili poskytnúť aj ľudskú podporu a pravidelne sme pre ne usporadúvali spoločné podporné stretnutia.

Poradňa sa podieľala na presadzovaní a obhajobe práv žien tiež pripomienkovaním domácich právnych predpisov a iných legislatívnych opatrení a advokačnými aktivitami na medzinárodnej úrovni.

Aktivity Poradne v rámci spomínaných tematických oblastí podrobnejšie popisujeme v nasledujúcich častiach.

A. Oblasť ochrany pred diskrimináciou

Prejavy diskriminácie vo vzťahu k rómskej etnickej skupine považujeme za rovnocennú súčasť kľbka problémov, ktorým rómska menšina dnes na Slovensku čelí a ktoré sú navzájom, viac či menej, podmienené. Napriek tomu však diskrimináciu vnímame obzvlášť naliehavo a znepokojujúco. Sme presvedčení, že diskriminácia je vo svojej podstate mimoriadne ponižujúca, demotivuje človeka a navzájom ľudí od seba vzdďaľuje. Rozhodli sme sa svojim malým dielom prispieť k zlepšeniu situácie.

Naša činnosť v oblasti ochrany pred diskrimináciou v období 2007 - 2008 sa opierala o poznatky a skúsenosti, ktoré sme nadobudli počas dva roky trvajúceho medzinárodného projektu s názvom „Povedzme nie diskriminácii“. Projekt bol zameraný na boj proti diskriminácii založenej na rasovom a etnickom pôvode v rôznych oblastiach života. V jeho rámci sme vykonávali širšie spektrum aktivít: monitoring výskytu diskriminácie, poskytovanie právneho poradenstva, vzdelávacie aktivity či vedenie strategických súdnych sporov v prípadoch diskriminácie. Tento projekt sme ukončili na sklonku roka 2006 a boli sme pevne rozhodnutí v tejto práci pokračovať.

V roku 2007 sme začali realizáciu projektu s názvom „Spájame rozdiely, ktoré nás delia“ (financovaný nadáciou CEE Trust) a súčasne realizáciu podobne zameraného projektu s názvom „Prispějme k uplatňovaniu antidiskriminačného zákona v praxi“, (Open Society Institute, Budapešť). Náš zámer bol jasný. Chceli sme naďalej prispievať k znižovaniu prejavov diskriminácie voči rómskej menšine na Slovensku, aktívne využívať prostriedky právnej ochrany a stáť na strane poškodených.

V roku 2008 v našej snahe pokračujeme realizáciou projektu s názvom: „Ďalší úder diskriminácii“ (podporený Open Society Institute, Budapešť) a tiež projektu špecificky zameraného na prejavy diskriminácie v prístupe k zamestnaniu: „Hľadáť prácu – hľadáť rovnosť príležitostí“ (podporený Ministerstvom školstva SR).

Aktivity, ktoré sme v rokoch 2007 - 2008 v oblasti ochrany pred diskrimináciou uskutočňovali, možno rozdeliť do niekoľkých oblastí:

Prieskum a monitoring ■ ■ ■

Nepretržité monitorovanie výskytu diskriminácie bolo nevyhnutným predpokladom pre akúkoľvek našu ďalšiu prácu v oblasti boja proti diskriminácii. Vo vymedzenom období sme priebežne uskutočňovali návštevy v rómskych komunitách s cieľom získať informácie o výskyte diskriminačných praktík. V prípade ich identifikácie sme sa následne snažili nadviazať kontakt s poškodenými a ponúknuť im možné riešenia tejto situácie. Terénny monitoring bol zároveň spojený so zvyšovaním povedomia o diskriminácii a možnostiach ochrany u cieľovej skupiny, ako aj s poskytovaním právneho poradenstva. Zdrojom informácií o možnom výskyte diskriminačných praktík boli pre nás tiež médiá, ktoré sme pravidelne monitorovali.

V roku 2007 sme uskutočnili prieskumy, ktorých cieľom bolo využiť získané štatistické údaje na

dokazovanie existencie nepriamej diskriminácie, ktorú spôsobuje špecifické právne ustanovenia § 3 ods. 4 zákona číslo 471/2005 Z.z., ktorým sa mení zákon číslo 235/1998 Z.z. o príspevku pri narodení dieťaťa.

Poskytovanie právneho a sociálneho poradenstva ■ ■ ■

V tomto období sme priebežne poskytovali tiež právne poradenstvo v prípadoch týkajúcich sa diskriminácie. Poradenstvo sme poskytovali pri návštevách v teréne, telefonicky, elektronickou poštou alebo osobnou návštevou klientov a klientiek v kancelárii Poradne. V prípadoch, ktoré sa nejavili ako diskriminačné, bola klientom a klientkám poskytovaná základná právna rada, prípadne sprostredkovaný kontakt na inštitúcie a organizácie, ktoré sa danému problému bližšie venujú.

Testovacie experimenty ■ ■ ■

Testovacie experimenty (situačný testing) sme vykonávali v prípade podozrenia z výskytu diskriminačných praktík predovšetkým v prístupe k službám (pohostinstvá, reštaurácie), v menšej miere v prístupe k zamestnaniu. Tieto experimenty mali predovšetkým za úlohu zaisťiť dôkazy pre prípadné iniciované súdne konanie

V roku 2008 sme prehľadili našu spoluprácu s Krajskými inšpektorátmi Slovenskej obchodnej inšpekcie v Prešove a Košiciach, ktorým sme poskytovali súčinnosť pri vykonávaní kontrol v lokalitách, v ktorých sa objavilo podozrenie z výskytu diskriminácie rómskych spotrebiteľov a spotrebiteľiek v prístupe k službám (napríklad mestá a obce Veľký Šariš, Sol', Sabinov, Medzev).

Strategická litigácia v prípadoch ochrany pred diskrimináciou ■ ■ ■

Súdne konania na ochranu pred diskrimináciou:

Súdne konania v prípadoch diskriminácie vnímame ako priestor pre získanie primeraného odškodnenia za spôsobenú ujmu a v neposlednom rade tiež ako dôležitú formu prevencie diskriminácie v spoločnosti. V období 2007 - 2008 sme naďalej sprostredkovali poskytovanie právneho zastupovania vybraným klientom a klientkám v súdnych konaniach, ktoré boli iniciované v ostatnom období. V súdnych konaniach sme zabezpečili právne zastupovanie celkovo pre 29 klientov a klientiek. Ani v jednom prípade nebolo doposiaľ vynesené právoplatné rozhodnutie; konania prebiehajú na súdoch prvého stupňa a niektoré na odvolacích súdoch.

Pre ilustráciu uvádzame niektoré prípady našich klientov a klientiek, ktoré boli rozhodované súdmi v rokoch 2007-2008:

Prístup k službám

Prípád z pohostinstva v Medzeve

V marci 2007 rozhodol Okresný súd Košice - okolie v nami iniciovanom prípade diskriminácie rómskeho spotrebiteľa v prístupe k službám. Rómsky spotrebiteľ podal žalobu potom, ako koncom roka 2005 nebol obslužený v miestnom pohostinstve. Servírka mu povedala, že, „takých

ako je on“ neobsluhuje a odvolávala sa pritom na príkaz majiteľa, ktorý jednoducho zakázal v pohostinstve Rómom obsluhovať. Súd rozhodol, že majiteľ pohostinstva je povinný rómskemu spotrebiteľovi sa nielen ospravedlniť, ale taktiež mu zaplatiť odškodnenie v peniazoch. Keďže majiteľ pohostinstva sa proti rozhodnutiu súdu odvolal, o prípade v súčasnosti rozhoduje odvolací súd.

Prípady z pohostinstva v Čaklove

V novembri 2007 rozhodol Okresný súd vo Vranove nad Topľou v prospech našich piatich klientov, ktorí sa na neho obrátili v ďalšom prípade diskriminácie v prístupe k službám. Išlo o prípad, kedy v pohostinstve v obci Čaklov odmietli obslužiť piatich Rómov, ktorí sa tam zastavili cestou zo služobnej cesty. Majiteľka pohostinstva sa aj verejne (v médiách) vyjadrila, že vo svojom pohostinstve Rómom neobsluhuje. Rómovia vec následne ohlásili na políciu a neváhali sa obrátiť so žalobou aj na súd. Polícia prípad ešte stále vyšetruje. Súd rozhodol, že majiteľka pohostinstva Rómom diskriminovala; uložil jej povinnosť ospravedlniť sa im a taktiež vyplatíť im aj finančné odškodnenie. Majiteľka pohostinstva sa proti rozhodnutiu odvolala. Odvolací súd zatiaľ o odvolaní nerozhodol.

Prípady z diskotéky v Michalovciach

Vo februári roku 2008 Okresný súd v Michalovciach opätovne rozhodoval v ďalšom prípade diskriminácie v prístupe k službám. Súdne konanie sa začalo ešte v roku 2005 žalobou našich dvoch klientiek a jedného klienta, ktorých odmietli vpustiť do miestnej diskotéky. Okresný súd v pôvodnom rozhodnutí konštatoval, že klientky a klient boli diskriminovaní, ale odmietol tvrdenie, že príčinou bol ich etnický pôvod. Dôvod diskriminácie súd bližšie nešpecifikoval. Jeho pôvodné sporné rozhodnutie vrátil odvolací súd na ďalšie dokazovanie a okresný súd v opätovnom rozhodnutí z roku 2008 konštatoval, že klient a klientky boli diskriminovaní na základe ich etnického pôvodu. Finančné odškodnenie im však nepriznal. Klient a klientky podali odvolanie.

Prístup k zamestnaniu

Prípady obťažovania v zamestnaní

V roku 2008 Poradňa poskytla zastúpenie v konaní pred ústavným súdom klientke, ktorá namietala porušenie jej práv podľa ústavy a medzinárodných dohovorov postupom a rozhodnutím Krajského súdu v Trnave, ktorý zamietol jej žalobu na ochranu pred diskrimináciou. Klientka v spolupráci so Slovenským národným strediskom pre ľudské práva podala žalobu, v ktorej tvrdila, že bola svojím bývalým zamestnávateľom diskriminovaná na pracovisku kvôli svojmu rómskemu pôvodu. Zamestnávateľ jej napr. pridelil na prácu najhoršie pracovné miesto, jej nadriadený jej nadával do „Cigánok“, ako jedinou s ňou nepredžili zmluvu a pod. Súd jej žalobu zamietol, a preto sa klientka s podporou Poradne obrátila na ústavný súd.

Prípád pracovnej agentúry

Okresný súd v Košiciach rozhodol prípad diskriminácie dvoch rómskych žien, ktoré v roku 2005 odmietli prijať do zamestnania s tvrdením, že „Rómky neberú“. Toto tvrdenie neskôr zopakovala pracovníčka sprostredkovateľskej agentúry aj priamo riaditeľovi miestnej mimovládnej organizácie, na ktorú sa Rómky následne obrátili so žiadosťou o pomoc. Vyjadrenia pracovníčky si vypočulo viacero ľudí. Okresný súd žalobu Rómiiek v roku 2008 zamietol, avšak tie s jeho rozhodnutím nesúhlasili a odvolali sa na krajský súd, ktorý prípad ešte nerozhodol.

Nepriama diskriminácia**Prípád pôrodné**

Podľa Poradnje je ustanovenie § 3 ods. 4 zákona číslo 471/2005 Z.z., ktorým sa mení zákon číslo 235/1998 Z.z. o príspevku pri narodení dieťaťa v rozpore s ustanovením antidiskriminačného zákona o nepriamej diskriminácii. Podľa tohto ustanovenia, ak novorodička po pôrode opustí nemocnicu bez súhlasu ošetrojúceho lekára, nemá nárok na získanie príspevku po narodení dieťaťa. Toto ustanovenie sme vyhodnotili ako nepriamo diskriminačné vo vzťahu k matkám rómskeho pôvodu, pretože sa v praxi dotýka takmer výhradne rómskych matiek, ktoré z rôznych dôvodov nemocnice po pôrode opúšťajú bez súhlasu ošetrojúceho lekára (napr. z dôvodu nutnosti starať sa o ďalšie deti, nehostinného prostredia v nemocnici). V krátkom čase sa však po svoje dieťa do nemocnice vrátia. Nevyplatenie príspevku po narodení v konečnom dôsledku negatívne zasiahne novorodenca, pre zabezpečenie potrieb ktorého je tento príspevok určený. Príslušné ustanovenie podľa nášho názoru síce sleduje oprávnený cieľ (zabránenie zdravotným rizikám pri svojoľnom odchode matky), ale prostriedok použitý na jeho dosiahnutie (sankcia) nie je primeraný a nevyhnutný.

V súvislosti s existujúcou praxou sme vykonali niekoľko terénnych a štatistických prieskumov s cieľom získať údaje na podporu našej právnej argumentácie. Vo veci porušenia ustanovenia o nepriamej diskriminácii sme sprostredkovali zastupovanie na súde dvom klientkám, ktoré boli postihnuté touto právnou úpravou. Keďže predmetné ustanovenie je podľa nášho názoru v rozpore s Rasovou Smernicou EU, v iniciovaných súdnych prípadoch bude Poradňa usilovať o to, aby sa slovenský súd obrátil s predbežnou otázkou na Súdny dvor ES.

Právne zastupovanie v trestných konaniach

V období 2007 - 2008 sme poskytovali vybraným klientom a klientkám, ako poškodeným vo veci, právny servis aj v trestno-právnych konaniach v prípadoch diskriminácie. Vo väčšine boli prípady vyhodnotené ako priestupky voči občianskemu spolunažívaniu, alebo posunuté na prešetrenie príslušným správny orgánom (napr. Slovenská obchodná inšpekcia). Objavili sa prípady, keď vyšetrovacie orgány polície nedostatočne prešetrili okolnosti prípadu, zastavili konania, ale prokuratúra ich rozhodnutie na základe sťažností poškodených zrušila a prikázala im prípad opäť

vyšetriť. V jednom prípade dokonca polícia vzniesla voči osobám, ktoré diskriminovali, aj obvinenie pre spáchanie trestného činu; prípad je ale stále v štádiu vyšetrovania.

Správne konania

V tomto období sme iniciovali viacero podnetov k správnym orgánom, ktoré majú zákonom určené právomoci postihovať prejavy diskriminácie vo vymedzených oblastiach (Slovenská obchodná inšpekcia, Inšpektorát práce, Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, Úrad verejného zdravotníctva a pod.). Niektoré z podnetov nedokázali kompetentné orgány efektívne prešetriť, iné boli vyhodnotené ako dôvodné a následne pomohli zlepšiť pôvodný stav. V roku 2007 sme iniciovali tiež podnet na prokuratúru, ktorým sme namietali rozpor všeobecno-záväzného nariadenia obce Vyšný Kazimír s platnou antidiskriminačnou legislatívou. Toto nariadenie zakazovalo vstup Rómom a Rómkam na miestny rybník, ktorý patrí obci a v lete slúži na rekreačné účely. Prokuratúra toto nariadenie obce ako protizákonné zrušila.

Alternatívne riešenie prejavov diskriminácie ■ ■ ■

Vo vybraných prípadoch sme sa pri identifikácii diskriminácie snažili zmeniť diskriminačný stav alebo konanie bez použitia prostriedkov právnej ochrany, cestou komunikácie s pôvodcom diskriminácie, alebo komunikáciou s predstaviteľmi samosprávy. V tejto súvislosti sme sa napríklad zasadzovali za zmenu textu na internetovej stránke obce Čičava, ktorý obťažujúcim a necitlivým spôsobom informoval o tom, že v tejto obci žije značná časť obyvateľov rómskeho etnika. Tento text bol po komunikácii so starostom obce odstránený.

Vzdelávacie aktivity a publikácie ■ ■ ■

Ani v období 2007 - 2008 sme nevynechali realizáciu aktivít zameraných na vzdelávanie a rozširovanie informácií o problematike diskriminácie smerom k vybraným cieľovým skupinám. Mnoho informačných aktivít sme uskutočnili bezprostredne priamo v rómskych komunitách. V júni a júli roku 2007 sme lektorovali na vzdelávacích stretnutiach o ochrane pred diskrimináciou pre miestne občianske združenia, ktoré organizovalo OZ Nová Cesta, Michalovce.

V októbri a decembri 2007 sme v rámci dvoch poldenných vzdelávacích blokov uskutočnili seminár: „Povedzme nie diskriminácii“. Seminár bol určený pre komunitných pracovníkov a pracovníčky, ktorí pôsobia v rómskych komunitách v okrese Vranov nad Topľou. Jeho cieľom bolo zlepšiť schopnosť účastníkov/-čok identifikovať prejavy diskriminácie vo svojej lokalite a schopnosť poskytnúť základné poradenstvo v prípadoch diskriminácie. S niektorými účastníkmi/čkami sme následne nadviazali bližší kontakt a uskutočnili krátke vzdelávacie a informačné stretnutia o diskriminácii priamo v rómskych komunitách.

V apríli 2008 sme zorganizovali dvojdnový odborný seminár o právnej ochrane pred diskrimináciou určený pre právnické profesie na súdoch a orgánoch verejnej správy. Seminár sa uskutočnil v Tatranskej Štrbe a zúčastnilo sa ho dvadsať sudcov, sudkýň, právnikov a právničiek pracujúcich

vo verejnej správe. Seminár lektorovali odborníci a odborníčky zo Slovenska a z Českej republiky s dlhoročnými skúsenosťami s vedením diskriminačných konaní. Podujatie zožalo od účastníkov a účastníčok pozitívnu odozvu.

V júni a júli 2008 sme v Sabinove uskutočnili prvé dve vzdelávacie stretnutia zamerané na tému diskriminácie v prístupe k zamestnaniu. Podujatie je koncipované ako blok štyroch navzájom súvisiacich stretnutí, určených pre mladých ľudí z vybraných rómskych komunít (Sabinov, Zamutov a Košice). Cieľom stretnutí je nielen informovať o ochrane pred diskrimináciou, ale tiež motivovať k aktívnej obrane pred diskrimináciou v prístupe k zamestnaniu. Stretnutia sú realizované v rámci projektu podporeného Ministerstvom školstva SR. V júli 2008 sme ako súčasť tohto projektu zároveň vydali brožúru na tému ochrany pred diskrimináciou v prístupe k zamestnaniu a v zamestnaní, ktorá je určená pre mladých ľudí, primárne pre účastníkov a účastníčky uskutočňovaných stretnutí.

Advokačné aktivity ■ ■ ■

Naše úsilie o obhajobu občianskych záujmov na politickej úrovni bolo spojené predovšetkým s už spomínaným prípadom nepriamej diskriminácie rómskych matiek, ktorú, podľa nášho názoru, spôsobuje jedno z ustanovení zákona o príspevku pri narodení dieťaťa. V roku 2007 sme o danom legislatívnom probléme informovali Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny a Výbor NR SR pre ľudské práva, národnosti a postavenie žien (Výbor NR SR) a žiadali sme ich o iniciovanie krokov, ktoré by viedli k zmene danej právnej úpravy. Výbor NR SR si v tejto veci následne vyžiadala vypracovanie expertných posudkov od Slovenského národného strediska pre ľudské práva (SNSLP), Verejného ochrancu práv a Ministerstva práce, soc. vecí a rodiny. Zatiaľ čo verejný ochranca práv s našou argumentáciou nesúhlasil, SNSLP ju plne podporilo. V októbri 2007 Výbor NR SR o tejto veci rokoval, za účasti predstaviteľov oboch štátnych inštitúcií i našej organizácie. Výklad Poradne a SNSLP bol vnímaný členmi výboru kontroverzne a zmena príslušného ustanovenia sa v súčasnosti nezdá byť politicky priechodná.

V oblasti ochrany pred diskrimináciou sme poskytovali informácie o výskyte a prejavoch diskriminácie rómskeho etnika či našich diskriminačných súdnych konaniach domácim, zahraničným a medzinárodným inštitúciám (Rade Európy, Európskej Komisii, OSN a iným).

V oblasti boja proti diskriminácii sme v období 2007–2008:

- Poskytli sociálne a právne poradenstvo v 178 prípadoch;
- Poskytli právne zastupovanie 29 klientom a klientkám v konaniach na ochranu pred diskrimináciou;
- Uskutočnili 29 testovacích experimentov;
- Uskutočnili 52 vzdelávacích podujatí (vrátane informačných stretnutí v komunitách a seminára pre právnické profesie).

Poznámka: údaje za rok 2008 sú do 31.7.2008

B. Oblasť ochrany reprodukčných práv rómskych žien

V rokoch 2007 - 2008 sme aj napriek obmedzeným finančným prostriedkom naďalej rozvíjali programy smerujúce k ochrane reprodukčných práv rómskych žien. Naše úsilie v tejto oblasti možno rozdeliť do dvoch celkov. Jedna časť aktivít bola zameraná na aplikáciu právnych prostriedkov ochrany a vedenie strategických súdnych konaní. Druhá časť aktivít zahŕňala obhajobu práv formou občianskej advokácie.

Prípady násilných a vynútených sterilizácií žien, ktorá sa v minulosti na Slovensku vyskytovali, vnímame ako tragickú súčasť slovenskej minulosti a súčasnosti. To čo sa udialo, už nikto z nás nezmení. Nemôžeme však akceptovať postoj, akým sa súdy, prokuratúra i politická elita stavia k prešetreniu týchto udalostí a vyvodu zodpovednosti. Vraví sa, že kto nepozná svoju minulosť, je odsúdený si ju zopakovať. Aj preto v našom úsilí, smerujúcom k ospravedlneniu a odškodneniu rómskych žien vystavených praxi nezákonných sterilizácií, pokračujeme.

Strategická litigácia v prípadoch násilných a vynútených sterilizácií ■ ■ ■

Občiansko-právne súdne konania

V rokoch 2007 - 2008 sme naďalej zabezpečovali bezplatné právne zastupovanie v konaniach pred súdmi vybraným klientkám, ktorým bola vykonaná sterilizácia v rozpore s platnými právnymi predpismi.

Klientky sa v občiansko-právnych konaniach pred súdmi už od roku 2003 domáhajú náhrady škody na zdraví, ktorá im bola spôsobená protiprávnym vykonaním sterilizácie. V konaniach poskytujeme bezplatné zastupovanie 8-im klientkám - rómskym ženám z Prešovského a Košického kraja. Súdne konania v 7-ich prípadoch stále prebiehajú, či už na okresných súdoch alebo na súdoch krajských, ktoré rozhodujú o odvolaniach. Len jedno rozhodnutie v neprospech klientky je zatiaľ právoplatné.

V roku 2008 sa nám podarilo dosiahnuť prelomové rozhodnutie súdu v prípade násilnej sterilizácie, kedy Okresný súd v Spišskej Novej Vsi po rokoch rozhodol, že sterilizácia vykonaná na jednej z klientiek Poradne bola nezákonná a zároveň priznal sterilizovanej rómskej žene finančné odškodnenie. Rozhodnutie súdu je zatiaľ neprávoplatné.

Trestné vyšetrovanie

Trestné vyšetrovanie násilných sterilizácií pôvodne začalo ešte v januári 2003 a bolo zastavené v októbri 2003, s odôvodnením, že sa nestal skutok, pre ktorý bolo vedené. Klientky Poradne sa nestotožnili so závermi trestného vyšetrovania a obrátili sa dvakrát na Ústavný súd SR, ktorý konštatoval, že vyšetrovacie orgány pochybili a prikázal im vec opätovne vyšetriť.

Vo februári 2007 sa práve na základe ostatného rozhodnutia ústavného súdu z roku 2006 opäť začalo trestné vyšetrovanie vo veci násilných a vynútených sterilizácií. V tomto konaní sme poskytli právne zastúpenie trom klientkám - rómskym ženám, ktoré mali postavenie poškodených. Advokátka

spolupracujúca s Poradňou bola prítomná pri výsluchoch klientiek a taktiež pri konfrontáciách medzi rómskymi ženami a lekármi nemocníc. V decembri 2007 bolo opätovne (v poradí už tretíkrát od roku 2003) trestné vyšetrowanie zastavené. Klientky voči nemu podali sťažnosť, ktorá bola prokuratorkou Krajskej prokuratúry v Košiciach zamietnutá. Klientky sa v roku 2008 opätovne obrátili s ústavnou sťažnosťou na Ústavný súd SR.

Konania pred Ústavným súdom SR

V roku 2007 sme dosiahli jedno z prvých významných rozhodnutí ústavného súdu týkajúce sa násilných a vynútených sterilizácií. Ústavný súd SR nálezom č. k. III. ÚS 194/06-46 zo dňa 13. decembra 2006 rozhodol, že postupom orgánov činných v trestnom konaní, konkrétne Krajskej prokuratúry v Košiciach, došlo k porušeniu práv rómskych žien garantovaných Ústavou SR a medzinárodnými dohovormi, okrem iných aj procesnej stránky čl. 8 a 3 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Za procesné porušenie ich práv priznal trom rómskym ženám, ktoré sa na Ústavný súd obrátili, aj primerané finančné zadostučinenie – každej vo výške 50 000,- Sk (cca 1350 EUR). Celkovo sme v rokoch 2007 – 2008 poskytli právne zastupovanie štyrom klientkám v troch konaniach pred Ústavným súdom SR.

Konania pred Európskym súdom pre ľudské práva v Štrasburgu

V rámci troch konaní pred Európskym súdom pre ľudské práva v Štrasburgu zastupujeme 12 klientiek. V týchto konaniach namietame porušenie práv klientiek garantovaných Európskym dohovorem v súvislosti s vykonanými zákrokmi sterilizácie, ako i v súvislosti so zabraňovaním prístupu do zdravotných dokumentácií klientiek jednotlivými nemocnicami. Kým sťažnosti v dvoch konaniach boli podané ešte v priebehu roku 2004, ostatná sťažnosť v mene jednej klientky bola podaná v roku 2007 po vyčerpaní všetkých prostriedkov nápravy na domácej úrovni. Európsky súd pre ľudské práva vo všetkých troch konaniach priznal sťažnostiam prioritu. V konaní týkajúcom sa zabraňovania prístupu do zdravotných dokumentácií, súd v roku 2008 vyhlásil sťažnosť našich klientiek čiastočne za prijateľnú a už bude rozhodovať len o podstate veci. Uvedené rozhodnutia budú mať strategický význam v oblasti ochrany reprodukčných práv rómskych žien v Európe.

Obhajoba práv žien v oblasti reprodukčných práv na národnej a medzinárodnej úrovni ■ ■ ■

Prostredníctvom nasledujúcich aktivít sme naďalej presadzovali ochranu práv a záujmov žien na národnej a medzinárodnej úrovni.

Návrh Národného programu ochrany sexuálneho a reprodukčného zdravia

Dňa 14. decembra 2007 sme sa spoločne s partnerskými organizáciami OZ Občan a demokracia a OZ Možnosť voľby zúčastnili pripomienkového konania a zaslali Ministerstvu zdravotníctva SR spoločné

pripomienky k Návrhu Národného programu ochrany sexuálneho a reprodukčného zdravia. Cieľom pripomienkujúcich organizácií bolo skvalitnenie navrhovaného programu a zakomponovanie ľudsko-právnych princípov pri jeho uplatňovaní. Okrem iného sme požadovali, aby sa venovala v programe zvýšená pozornosť znevýhodneným skupinám, napríklad rómskym ženám, ktoré sú pri prístupe k službám reprodukčného zdravia diskriminované. Aj keď Ministerstvo zdravotníctva SR, niektoré z našich pripomienok (aj keď skôr len formálne) akceptovalo, uvedený dokument zatiaľ nebol predložený na rokovanie vlády.

Tieňová správa Výboru OSN na odstránenie diskriminácie žien

V roku 2008 sme sa spoločne s viacerými mimovládными organizáciami (OZ Možnosť voľby, Nádácia Milana Šimečku, Es Fem, ZZŽ Fenestra, Kultúrne združenie Rómov Slovenska, COHRE) podieľali na príprave tieňovej správy k 2., 3. a 4. periodickej správe vlády SR Výboru OSN na odstránenie diskriminácie žien týkajúcej sa dodržiavania záväzkov SR vyplývajúcich z Medzinárodného dohovoru o odstránení diskriminácie žien. V spolupráci s Medzinárodnou federáciou pre ochranu ľudských práv (FIDH) Poradňa tiež vypracovala vlastnú krátku tieňovú správu ohľadom implementácie niekoľkých článkov Dohovoru týkajúcich sa práv rómskych žien. Poradňa vo svojej správe tvrdila, že Slovenská republika porušuje práva zakotvené Dohovorom hlavne v oblasti v prístupe rómskych žien k zdravotnej starostlivosti (napr. segregácia na gynekologicko-pôrodných oddeleniach nemocníc, verbálne a fyzické útoky a násilné sterilizácie rómskych žien) a taktiež v prístupe k sociálnemu zabezpečeniu (už spomenutý prípad právnej úpravy pôrodného) a žiadala, aby Výbor OSN odporučil vláde prijať opatrenia na odstránenie týchto praktík.

Presadzovanie obhajoby práv žien na zasadnutí Výboru OSN na odstránenie diskriminácie žien

V rámci 41. zasadnutia Výboru OSN na odstránenie diskriminácie žien v dňoch 30. júna až 18. júla 2008, ktoré sa konalo v New Yorku, sme uskutočnili niekoľko aktivít s cieľom informovať členky a člena Výboru o implementácii Dohovoru a o porušovaní práv rómskych žien na Slovensku. Naša účasť priamo na zasadnutí Výboru OSN bola pre nás jednak cennou skúsenosťou, ale veríme, že predstavovala aj významný krok pri obhajobe práv rómskych žien na medzinárodnej úrovni.

Okrem uvedených aktivít sme podávali relevantné informácie o našich aktivitách v oblasti ochrany reprodukčných práv žien aj rôznym medzinárodným inštitúciám, napr. Rade Európy, Európskej komisii, Helsinskej Komisii a iným.

Podporné stretnutia rómskych žien ■ ■ ■

V rokoch 2007 – 2008 sme pokračovali v organizovaní podporných stretnutí pre naše klientky - rómske ženy postihnuté praxou násilných sterilizácií.

Cieľom stretnutí bolo posilniť tieto ženy v boji za svoje práva, umožniť im vzájomne sa podeliť so svojimi ťažkosťami a skúsenosťami a dodať si navzájom nových síl. Stretnutia sme organizovali

vždy v inej komunite; celkovo sme v tomto období zorganizovali päť stretnutí, ktoré sa uskutočnili v rómskych komunitách v Bystranoch, Hermanovciach a v Nálepkove.

V roku 2008 sme okrem stretnutí pre naše klientky zo Slovenska zorganizovali aj dve spoločné stretnutia rómskych žien, ktoré boli postihnuté praxou násilných a vynútených sterilizácií v Čechách a na Slovensku. Jedno stretnutie sa uskutočnilo v spolupráci s našimi partnerskými organizáciami z ČR v dňoch 4.– 5. apríla 2008 v Ostrave a ďalšie v dňoch 6.– 7. júna 2008 v Košiciach. Hlavným cieľom stretnutí bolo umožniť sterilizovaným rómskym ženám vzájomne sa podeliť so svojím osudom a poskytnúť im priestor pre vyjadrenie vzájomnej podpory a solidarity. Sme presvedčení, že aktivity umožňujúce vzájomné stretnutie a posilnenie rómskych žien, ktoré boli postihnuté spomínanou praxou, majú svoj význam a plánujeme v nich aj naďalej pokračovať.

V oblasti ochrany reprodukčných práv žien sa nám v rokoch 2007 – 2008 predovšetkým podarilo:

- Počet prípadov, v ktorých bolo poskytnuté sociálne a právne poradenstvo (vrátane soc. sprevádzania): 65
- Počet prípadov strategickkej litigácie: 13
- Počet klientiek zastupovaných v konaniach pred súdmi : 24
- Počet podporných stretnutí: 7

Poznámka: údaje za rok 2008 sú do 31.7.2008

■ Ľudia Poradne

Správna rada

Barbora Bukovská - *advokátka*
Zuzana Kirchnerová - *producentka a režisérka*
Monika Miháľová - *právnička*
Ruben Pellar - *romista a prekladateľ*
David Zábranský - *prozaik*

Revízná komisia

Viera Čáповá
Andrea Grúberová
Lucia Kvočeková

Personálne obsadenie

Andrea Mitrová - *predsedníčka združenia a výkonná riaditeľka*
Elena Sopková - *podpredsedníčka združenia*
Vanda Durbáková - *spolupracujúca advokátka a splnomocnená zástupkyňa*
Natália Richterová - *koordinátorka komunitného programu*
Štefan Ivanco - *koordinátor antidiskriminačného programu a koordinár pre rozvoj organizácie*
Lenka Kresňáková - *manažment kancelárie a grantová účtovníčka*
Marek Poracký - *dobrovoľník*
Xénia Kronová - *dobrovoľníčka*
Andrea Vašková - *dobrovoľníčka*
Ľuba Berezňaninová - *dobrovoľníčka*
Mária Feniková - *externá účtovníčka, 2007*
Ondrej Kováč - *správca siete, technická údržba*
Zdenda Nový - *webmaster, grafik*
Lenka Pavlišáková - *manažment kancelárie a grantová účtovníčka; 2007*

■ Spolupracujúce organizácie:

INTERIGHTS, Londýn, Veľká Británia
 Poradňa pro občanství/ občanská a lidská práva, Praha, ČR
 Federation for Human Rights, Paríž, Francúzsko
 IWRAP Asia Pacific, Malaysia
 Liga lidských práv, Brno, ČR
 OZ Vzájemné soužití, Ostrava, ČR
 Slovenské národné stredisko pre ľudské práva
 OZ Občan a Demokracia, Bratislava
 OZ Možnosť voľby, Bratislava
 Ľudia proti rasizmu, Bratislava
 Nadácia Milana Šimečku, Bratislava
 ZZŽ FENESTRA, Košice
 Občianske združenie Nová Cesta, Michalovce
 Občianske združenie Khere – Domov, Huncovce
 Občianske združenie Za spolužitie, Nižný Žipov
 komunitní pracovníci a pracovníčky
 mnohé jednotlivkyne a jednotlivci

■ Donori

Srdečne chceme poďakovať Všetkým tým, ktorí a ktoré nás v roku 2007 - 2008 podporili svojou prácou alebo finančne.

Za finančnú podporu našich aktivít v období rokov 2007 – 2008 ďakujeme hlavne:

Open Society Institute, Budapešť

Trust for Civil Society
in Central & Eastern Europe

Trust for Civil Society in Central & Eastern Europe, Varšava

Nadácia MamaCash, Amsterdam

Nadácia Fillia, Hamburg

Slovensko-český ženský fond

Fédération internationale des ligues des droits de l'Homme
Fédération internationale des ligues des droits de l'Homme
Fédération internationale des ligues des droits de l'Homme

Federation international des ligues des droits de l'Homme, Francúzsko

Oak Philantropy, Londýn
 Marie Clair, USA
 Ministerstvo školstva SR
 Ruben Pellar
 Anonymní individuální donori

Finančná správa Poradne

Hospodárenie Poradne v roku 2007

Náklady	v SKK	v EUR
Odmeny	703 790,-	20 944,-
Kancelárske a režijné náklady	102 165,-	3 040,-
Komunikačné náklady	94 504,-	2 812,-
Cestovné, náklady na testing	72 472,-	2 157,-
Náklady na vedenie účtovníctva	48 000,-	1 428,-
Vzdelávacie aktivity (semináre, stretnutia)	11 419,-	340,-
Súdne poplatky a náklady	53 339,-	1 587,-
Ostatné služby	12 355,-	368,-
Preklady a tlmočenie	20 425,-	608,-
Náklady na PC a softwer (ASPI)	11 916,-	355,-
Supervízia personálu	18 900,-	562,-
Poistenie	2 000,-	60,-
Spolu	1 151 285,-	34 261,-

Príjmy	v SKK	v EUR
Granty organizácií	1 076 067,-	32 023,-
Finančné výnosy – úroky, kurzové zisky	10 596,-	315,-
Iné ostatné výnosy (2% z dane, finančné dary)	16 826,-	501,-
Spolu	1 103 489,-	32 839,-

Poznámka: Použitý kurz platný pre 31. december 2007: 1 Eur = 33,603 Skk

Hospodárenie Poradne za 1.polrok 2008

Náklady	v SKK	v EUR
Odmeny	245 000,-	8 133,-
Kancelárske a režijné náklady	49 257,-	1 635,-
Komunikačné náklady	24 179,-	802,-
Cestovné, náklady na testing	73 421,-	2 437,-
Náklady na vedenie účtovníctva	22 200,-	737,-
Vzdelávacie aktivity (semináre, stretnutia)	135 904,-	4 511,-
Súdne poplatky a náklady	22 838,-	758,-
Ostatné služby	7 036,-	234,-
Preklady a tlmočenie	12 112,-	402,-
Náklady na PC a softwer (ASPI)	13 578,-	451,-
Supervízia personálu	1 204,-	40,-
Poistenie	2 000,-	66,-
Spolu	608 729,-	20 207,-

Príjmy	v SKK	v EUR
Granty organizácií	939 260,-	31 178,-
Finančné výnosy – úroky, kurzové zisky	843,-	28,-
Spolu	940 103,-	31 206,-

Poznámka: Použitý konverzný kurz stanovený 8. júla 2008: 1 Eur = 30,126 Skk

Poradňa pre občianske a ľudské práva
Krivá 23
040 01 Košice
Slovenská republika

Tel.: +421 – 55 – 68 06 181

Fax: +421 – 55 – 68 06 180

Mobil: +421 – 908 – 69 55 31

+421 – 949 – 33 83 96

E-mail: poradna@euroweb.sk

Web: www.poradna-prava.sk